પ્રવચન-૫ તા. ૧૪-૧૧-૨૬ સવાર
Episodes 415 - 416

Episode 415
છંદ ૧૮, ૧૯, ૨૦
શિષ્યની શંકા

શિષ્યની શંકા

* શિષ્ય પોતાની શંકા
  - વિનયભાવથી રજૂ કરે છે
  - નયવિભાગ ન સમજવાને કારણે
* હે પ્રભુ
  - Shows his અહોભાવ
  - શ્રદ્ધા will get સમાધાન

(૧૮)

* આપે કર્મના બે પ્રકાર કહ્યા
  ૧) દ્રવ્યકર્મ જે પુદ્‌ગલમય (પુદ્‌ગલપિંડરૂપ) છે
  ૨) ભાવકર્મ જે ચૈતન્યનો વિકાર છે

(૧૯)

* વળી, આપે સમજાવ્યું કે
  - દ્રવ્યકર્મનો કર્તા જીવ ત્રણ કાળમાં પણ ન હોય
* કારણ કે
  - એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યની પરિણતિનો કર્તા ન થઈ શકે
* પરદ્રવ્યનો કર્તા જીવ નથી
  - અન્ય પદાર્થો - અન્ય જીવો
  - શરીરનો (નોકર્મ) - દ્રવ્યકર્મનો
* તો પછી કહો કે
  - ભાવકર્મ એ કોની પરિણતિ છે?

(૨૦)

* ભાવકર્મનો કર્તા-ભોક્તા
  a) કાં તો જીવ - b) કાં તો પુદ્‌ગલ
  c) કાં બન્નેના સંયોગથી Eg. સ્ત્રી-પુરુષનું સંતાન
  ↓
* Eg. ચૂના - હલદી બન્નેમાં લાલિમા નથી
  - Mix કર્યે - લાલિમા આવે છે

Miscellaneous

* જુદા જુદા નયથી
  જુદી જુદી શૈલીથી
  જુદા જુદા જવાબ મળે છે
* રાગ-દ્વેષનો કર્તા જીવ છે
  - Because જીવની પર્યાયમાં થાય છે
    તેથી જીવ તેનો કર્તા છે (અશુદ્ધ નિશ્ચયનય) a)
* પરંતુ તે જીવનો સ્વભાવ નથી
  - નહીં તો ટળે જ નહીં
  - જ્ઞાનભાવોનો કર્તા છે (શુદ્ધ નિશ્ચયનય) b)
* પર્યાયમાત્રનો કર્તા નથી
  - ધ્રુવત્વને જ આત્મા માને છે
  - તેથી અકર્તા છે (પરમ શુદ્ધ નિશ્ચયનનય) c)
* પોતાને અપરિણામી સ્વીકારે તેથી
  - પરિણમનનો જ નિષેધ તો તેના કર્તાનો પ્રશ્ન જ નથી

* જ્ઞાની રાગ-દ્વેષના કર્તા નથી
  - અધ્યાત્મ અપેક્ષાએ જે એકત્વવાળા રાગ-દ્વેષ હોય તેને જ રાગ-દ્વેષ કહેવાય
* તેથી જ્ઞાની - રાગ-દ્વેષના કર્તા નથી
  અજ્ઞાની છે, પણ
  તેનો સ્વભાવ નથી - નહીં તો ટળે જ નહીં

Episode 416
છંદ ૨૧, ૨૨, ૨૩
ગુરુનું સમાધાન

સમાધાન

(૨૧)

* ક્રિયા એક - કર્તા બે અથવા
  કોઈની ક્રિયા કોઈ કરે

  એવું જિનાગમમાં કહ્યું નથી

* પરમ શુદ્ધ નિશ્ચયનયે અકર્તા છે
  તે અપેક્ષાએ અહીં વાત નથી

  અશુદ્ધ નિશ્ચયનયથી વાત છે

* 1st સિદ્ધાંત

  - જીવ / પુદ્ગલ મળીને ક્રિયા કરે
    વિકાર કરે - not possible

* 2nd સિદ્ધાંત

  - પરદ્રવ્ય જીવની પરિણતિ,
    વિકાર કરે - not possible

* દરેક દ્રવ્ય પોતાની પરિણતિનો કર્તા છે

  - અન્યની નહીં - સાથે મળીને કરે તેમ પણ નહીં

* બે નિમિત્તો હોઈ શકે

  - બે કર્તા ન હોઈ શકે
  - કોઈ અન્યનું કાર્ય ન કરી શકે

(૨૨)

* કરે કોઈ અને ફળ ભોગવે
  બીજો કોઈ - એમ ન બને

  કેમ કે જે કર્તા હોય, તે જ વાસ્તવમાં
  ભોક્તા હોય છે

* 3rd સિદ્ધાંત

  - ક્રિયા કોઈ કરે - ભોગવે બીજું
    Not possible

* જે કરે તે જ ભોગવે

  - ભોગવે તેની ભૂલ

* ત્રિકાળ સ્વભાવ જીવનો

  - ન પરનો ભોક્તા - ન પરિણતિનો ભોક્તા
  - અશુદ્ધ નિશ્ચયનયથી પરિણતિનો ભોક્તા છે

* Then how can you blame others

  - Lack of સિદ્ધાંતનું જ્ઞાન
  - Either અજ્ઞાન or મોહ

* Blaming

  - Eg. Driving Walking
    Eg. Kid fall on road - government
  - Eg. Exam fail

* ભાવકર્મનું ફળ તરત
  દ્રવ્યકર્મનું ફળ ભવિષ્યમાં Eg. Cake bake

  અજ્ઞાની - જ્ઞાની not - સ્વભાવે
  કર્તા-ભોક્તા કર્તા-ભોક્તા અકર્તા-અભોક્તા

(૨૩)

* ભાવકર્મનો ઉત્પાદ પોતાની મેળે થતો નથી

  જે સંસારી ક્રિયા કરે તે જ ભાવકર્મનો કર્તા છે

* ભાવકર્મ જો પોતાની મેળે થતા હોય

  - Eg. તો સિદ્ધને પણ થવા જોઈએ
  - કારણ આપો - તો જ કાર્ય નીપજે

* સ્વરૂપમાં અસાવધાન રહે

  - પરમાં અહં-મમથી
  - કષાય / યોગથી થાય છે

* શ્રી આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર ગાથાઓ

  - હોય ન ચેતનપ્રેરણા..... (74)
  - જો ચેતન કરતું નથી..... (75)
  - ચેતન જો નિજભાનમાં..... (78)

છંદ ૨૪, ૨૫

(૨૪)

* ભાવકર્મનો કર્તા-ભોક્તા જીવ છે
  ભાવકર્મ જીવની વિભાવ પરિણતિ છે
  પુદ્‌ગલ કે બે દ્રવ્ય નથી

* ભાવકર્મ - જીવનો વિકાર છે
  - તેનો કર્તા જીવ છે
  - તેનો ભોક્તા પણ જીવ છે
* ભાવકર્મનો કર્તા
  - પુદ્‌ગલ નથી
  - પુદ્‌ગલ / જીવ મળીને નહીં
* સુખ-દુઃખનો
  - જીવ ભોક્તા છે
  - Because વિકારનો કર્તા છે
* પરમ શુદ્ધ નિશ્ચયનય = અકર્તા / અભોક્તા
  - જીવની પરિણતિની વાત છે
  - તેથી રાગ-દ્વેષનો કર્તા / ભોક્તા જીવ છે

(૨૫)

* તેથી સ્પષ્ટ થાય છે કે
  - ભાવકર્મનો કર્તા મિથ્યાત્વી જીવ છે
  - તે જ $\begin{matrix}\text{સુખ}\\ \text{દુઃખ}\end{matrix}$ - $\begin{matrix}\text{સંયોગ}\\ \text{વિયોગને}\end{matrix}$ ભોગવે છે
* મિથ્યાત્વી - not જ્ઞાની
  - રાગ-દ્વેષ હોવા છતાં
    એકત્વવાળા પરિણામ નથી
* ભેદજ્ઞાન નિરંતર વર્તે છે
  - તેથી તેનાથી છૂટા જ રહે છે
  - અજ્ઞાનીને એકત્વ છે
* અશુદ્ધ - મિશ્ર - શુદ્ધ ધારા
  - 1-3 4-12 3-14 ગુણસ્થાનક
  - અધ્યાત્મ અપેક્ષાએ
    મિથ્યાત્વરહિતના રાગ-દ્વેષ